

تبیین اثرات و پیامدهای شبکه‌های ماهواره‌ای بر خانواده (با تاکید بر تاثیرگذاری بر فرزندان)

مرتضی چمن نژاد^۱

mchn@chmail.ir

چکیده

نقش تربیتی بی بدیل خانواده‌ها در تربیت فرزندان در مکتب اسلام بسیار مورد توجه قرار گرفته است چنان که شاکله اولیه تربیت اسلامی فرزندان در دامن خانواده شکل می‌گیرد. تحت الشعاع قرار دادن حوزه تربیتی خانواده از برنامه‌های بلند مدت و تاثیرگذار شبکه‌های ماهواره‌ای جهت تسلط همه جانبه بر کشورها می‌باشد. با توجه به تاثیرگذاری این فناوری در تمامی حوزه‌ها، تاثیر استفاده از برنامه‌های ماهواره‌ای در خانواده‌ها چه عواقبی می‌تواند در پی داشته باشد؟ هدف این پژوهش، بررسی و تبیین اثرات و پیامدهای شبکه‌های ماهواره‌ای خانواده با تاکید بر اثرگذاری آن بر روی فرزندان می‌باشد. راهبرد این تحقیق کیفی و راهکار اجرایی به صورت کتابخانه‌ای و اسنادی و رویکرد آن تحلیل محتوا و روش کیفی تحلیلی می‌باشد. روش جمع‌آوری مطالب به صورت فیش برداری از منابع دست اول و منابع دست دوم صورت گرفته است. پژوهش از دو مرحله اصلی: الف) توصیف و ارائه مفاهیم. ب) تحلیل، استنباط و استنتاج تشکیل شده است.

نتایج مطالعه حاضر نشان می‌دهد در عصر حاضر که عصر دوم رسانه‌ها و یا عصر ارتباطات نامیده می‌شود پیشرفت علوم و فناوری، چنان رشد سریعی دارد که توان مقاومت در برابر آن به سختی امکان پذیر است و راه اندازی شبکه‌های متعدد ماهواره‌ای در سراسر دنیا نیز می‌تواند موجب نوعی جنگ روانی عظیم گردد. شبکه‌های ماهواره‌ای با روش‌های به ظاهر علمی، دینی و حتی طنز، در سست کردن عقاید مردم می‌کوشند و این برنامه‌ها نسل جوان را به ابتذال می‌کشاند. هدف شبکه‌های ماهواره‌ای تغییر الگوی نگرشی و رفتاری خانواده‌ها می‌باشد. این برنامه‌ها قصد دارند نوع تفکر و بینش سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی ما را تغییر دهند و مصرف‌گرایی را میان تماشاگران نهادینه کنند. تاثیراتی که شبکه‌های ماهواره‌ای دارند می‌تواند تمامی ابعاد زندگی را تحت الشعاع خود قرار دهد و به صورت آرام زمینه‌ساز بسیاری از انحرافات و تغییرنگرش‌ها در نسل جوان و تحصیل کرده باشد. قطعاً کودکان و نوجوانان و جوانان که خیل عظیمی از جمعیت کشور را شامل می‌شوند از این تهدیدات و خطرات شبکه‌های ماهواره‌ای مستثنی نخواهند بود و می‌توان با جرات ادعان داشت که شبکه‌های ماهواره‌ای تهدیدی جدی برای خانواده‌ها محسوب می‌شوند که می‌بایست در اهم برنامه‌ریزی‌های بلند مدت مسولان بالا دستی قرار گرفته تا با تدوین برنامه‌های جامع در راستای کاهش اثرات مخرب در سلامت خانواده، شاهد جامعی آرمانی اسلامی ایرانی باشیم.

واژگان کلیدی: شبکه‌های ماهواره‌ای، جهانی شدن، اثرات و پیامدهای شبکه‌های ماهواره‌ای

۱ - کارشناس ارشد تاریخ و فلسفه آموزش و پرورش (گرایش تعلیم و تربیت اسلامی)

۱. مقدمه و طرح مسئله

عصر امروز، عصر فناوری اطلاعات است، عصر تکنولوژی های نوینی همچون ماهواره که دنیا را به شدت تحت تاثیر خود قرار داده اند. ماهواره ها توانسته اند با در نوردیدن دیوارها و مرزها جایگاه عظیمی را برای خود در بین عموم اعضاء جامعه ایجاد نمایند، این تکنولوژی به عنوان یکی از فراگیرترین و موثرترین وسایل ارتباط جمعی، دارای اثرات کوتاه مدت و دراز مدت بوده و باگذشت زمان می تواند تغییرات اساسی در شرایط اقتصادی، اجتماعی و سیاسی فرهنگی مذهبی هرکشور ایجاد نماید. این ابزار، به دلیل ویژگی های منحصر به فرد خود، قادر است پیام های تصویری را به دورترین نقاط منتقل کند و تعداد بی شماری از افراد را در سراسر دنیا مورد خطاب قرار دهد. استفاده از ماهواره و برنامه های آزاد آن در میان ملت هایی که به دلیل برخورداری از اصالت فرهنگی و عقاید مذهبی، دغدغه دور شدن از فرهنگ بومی و باورهای دینی و تن سپردن جوانان به فرهنگ های بیگانه را دارند موجب نگرانی های عمیقی در حوزه های مختلفی منجمله در خانواده ها شده است. از آنجایی که خانواده بزرگترین رکن تربیتی در هرکشوری می باشد قاعدتاً تاثیرات ماهواره در این حوزه می تواند تاثیرات عظیمی در کل نیروی انسانی جامعه بگذارد. بررسی اثرات استفاده از شبکه های ماهواره ای در خانواده ها می تواند راهگشا و دستورکاری برای والدین در این حوزه حساس و مهم باشد. یکی از عناصر شکل گیری هر جامعه خانواده است. خانواده نخستین محیطی است که انسان را تحت تاثیر فضا و روابط و مناسبات خود قرار می دهد. اگر چه تحولات اقتصادی و اجتماعی در سال های اخیر تاثیرات مثبت و منفی و تغییرات بی شماری در عملکرد خانواده ایجاد کرده، اما اکثر مردم همچنان بر ضرورت وجود خانواده به عنوان نهاد اساسی زندگی اجتماعی و اعمال روش های تربیتی بر فرزندان تاکید می کنند [۱۵]. یورگن هابرماس به عنوان یکی از مهم ترین نظریه پردازان انتقادی به ظهور فن آوری های ماهواره ای و اطلاعات دیجیتالی و تاثیر آن در فرآیند جهانی شدن تاکید کرده است. به نظر وی، اگرچه مهم ترین بعد این جهانی شدن، جهانی شدن اقتصاد بوده اما در عرصه های فرهنگی نیز گرایش به تولیدات فرهنگی خاص نوعی همسانی در فرهنگ ها را به دنبال داشته است. وی معتقد است که فرهنگ، کالایی شده آمریکایی نه تنها خود را بر سرزمین های دور تحمیل می کند بلکه حتی در غرب نیز معنادارترین تفاوت ها را کمرنگ و ریشه دارترین سنت های محلی را سست بنیان کرده است [۲۱]. اولین کانون تربیت و یکی از مهم ترین کانون های تربیت نهاد خانواده است. خانواده بهترین بستر برای رشد عواطف و کمالات انسانی در فرزندان و فراهم نمودن محیطی سالم و پراز آرامش، عاطفه و دوستی است. در چنین محیطی است که فرزندان احساس آرامش و امنیت می کنند و خصلت های انسانی در آنها شکل و روز به روز گسترش می یابد [۲]. ویژگی های منحصر بفرد شبکه های ماهواره موجب استقبال عظیم مردم در سراسر جهان از آن شده است تا جایی که ماهواره ها بخش مهمی از زندگی مدرن امروز به شمار می روند. در همین رابطه، جان فیدر از انقلابی یاد می کند که در زمینه ی اطلاعات و ارتباطات در جهان روی داده و زندگی همه ی انسان های روی کره زمین را تحت تاثیر قرار داده است، انقلابی که مبتنی و متکی بر رایانه و دارای آثار گسترده اقتصادی، سیاسی و فرهنگی است. یعنی از سویی، اطلاعات را به کالایی تجاری و سودآور بدل کرده که تملک آن باعث قدرت می شود و از سوی دیگر، اثرات ماندگاری بر شخصیت و هویت انسان ها برجای می گذارد [۱۴].

آلویس تافلر، نویسنده و منتقد اجتماعی، می نویسد: «فناوری ماهواره ای و دیگر رسانه های جدید، فرهنگ های ملی را از هم می پاشند» [۱۱]. شبکه های ماهواره ای قادرند احساس شخص از واقعیت را تغییر بدهند و با تأثیرگذاری بر روی افکار و روان مخاطبان خود، براحتی نوع دیدگاه و سلیق حتی توقعات مردم را متحول سازند. گربنر، معتقد است درس هایی که بینندگان از تلویزیون می آموزند، احتمالاً در آینده پایه هایی برای جهان بینی وسیع آن ها می شوند. تلویزیون منبع معناداری از ارزش های عمومی، عقاید قالبی، ایدئولوژی و دیدگاهها را به مخاطبان تحمیل می کند [۲۴].

این واقعیت را نباید نادیده گرفت که ارزش های غیراخلاقی براحتی از طریق ماهواره در قالب قواعد و هنجارها و نمادها قابل پیاده شدن در محیط گرم خانواده است. ماهواره با توجه به توانمندی هایی که دارد، یکی از عوامل بسیار مهم دگرگونی ارزش ها و باورها می باشد، چه اینکه قادر است با برنامه ریزی های دقیق و کنترل شده، اندیشه های مردم یک جامعه را شکل دهد و رفتار آنان را به

اولین کنگره ملی روانشناسی خانواده گامی در ترسیم الگوی مطلوب خانواده

انجمن علمی روانشناسی خانواده ایران

دانشگاه چمران - اهواز، آبان ۹۳

صورت دلخواه سمت‌وسو دهد. شبکه‌های ماهواره‌ای در قالب میان برنامه‌ها و آگهی‌ها، ارزش‌های متفاوتی چون فرهنگ برهنگی، مصرف‌گرایی، تجمل‌پرستی، ترویج بی‌مبالاتی اخلاقی و ... را به نمایش گذاشته و رفته رفته فرهنگ وقار و پوشیدگی به فراموشی سپرده شده، رقابت برای عرضه‌ی هر چه بیشتر جذابیت‌های جنسی، به فرهنگ غالب در کشور تبدیل شده و «در این قسمت است که شخصیت انسان نقش بازی می‌کند. یعنی هنجارها و ارزش‌هایی که فرد درونی کرده، در اینجا خود را نشان می‌دهد» [۲۰].

از آنجایی که ماهواره به عنوان یکی از ابزارهای فن آوری پیشرفته روز محسوب شده که می‌تواند در حوزه‌های مختلف علمی، سیاسی، اقتصادی و فرهنگی تاثیرگذار باشد قطعاً برنامه‌های آن با اهداف تربیتی خانواده که به دنبال رشد و تعالی همه جانبه فرزندان است، در تضاد خواهد بود. تکنولوژی ماهواره عاملی قوی برای تغییر و دگرگونی در فرهنگ یک جامعه است و ابزار مفیدی برای استفاده انسان از آخرین پدیده‌های علمی و زندگی دلخواه و آرمانی پربار و پرتلاش می‌باشد. این یک روی سکه است و روی دیگر سکه چیز دیگری است. ماهواره ابزار دشمنان در جنگ نرم است که میتواند مولفه‌ای قوی برای انتقال و گسترش ارزشهای فرهنگی و اجتماعی به یک جامعه باشد.

اساساً در خصوص استفاده از ماهواره سه دیدگاه مطرح می‌شود:

طرفداران دیدگاه اول موسوم به «آزادی مطلق» با تکیه بر پیشرفت‌های مربوط به حوزه ارتباط و امکان دریافت امواج ماهواره‌ای توسط دستگاه‌های تلویزیون خانگی، مبارزه با این پدیده را بی‌مورد قلمداد می‌کنند. دیدگاه دوم موسوم به «منع مطلق» معتقدند که شیوه و نمایش دیش‌های ماهواره‌ای در پشت بام‌های خانگی، نمادی از تهاجم فرهنگی غرب، زیر سوال رفتن مبنای دینی، عرفی شدن تدریجی نقض قوانین و رواج ناهنجاری‌های اخلاقی - فرهنگی در جامعه است که این امر را منجر به عقب ماندگی فرهنگی و یکسان‌سازی، توده‌وار سازی، واپسماندگی فرهنگی در جوامع توسعه نیافته قلمداد می‌کنند. بنابراین اعمال قانون، جریمه متخلفین و جمع‌آوری تجهیزات ماهواره‌ای را در شرایط فعلی، مناسب‌ترین اقدام توسط حکومت تلقی می‌نمایند. دیدگاه سوم بر این باور است که ماهواره جزء واقعیت‌های فناوری روز دنیا محسوب می‌شود که با استفاده از روش‌های فیلترینگ، آموزش‌های همگانی در استفاده صحیح از ماهواره، با ضبط و پخش برخی از برنامه‌ها توسط صدا و سیما، ایجاد تلویزیون کابلی و ... را می‌توان مدیریت نمود [۶].

گرایش‌های اتحاد جامعه جهت استفاده از برنامه‌های شبکه‌های ماهواره‌ای موجب رشد قارچ گونه آن در سطح جامعه شده است، بطوری که برخی از کارشناسان بر این باورند که امکان جمع‌آوری و کنترل استفاده‌کنندگان از تجهیزات ماهواره‌ای در شرایط فعلی ممکن نخواهد بود، استفاده‌کنندگان این فناوری قاعدتاً حجم عظیمی از خانواده‌ها را شامل می‌شود. هرچه تاثیرگذاری شبکه‌های ماهواره‌ای بیشتر باشد به همان اندازه تاثیرات آن در نهاد خانواده نیز مشهودتر خواهد شد. با توجه به تاثیراتی که ماهواره می‌تواند داشته باشد لذا تبیین اثرات آن می‌تواند زمینه را برای استفاده درست و یا حتی عدم استفاده رهنمون سازد.

چنانچه قبلاً نیز بیان داشتیم قشر عظیمی از مخاطبان شبکه‌های ماهواره‌ای در خانواده‌ها، کودکان، نوجوانان و جوانان هستند، عدم آگاهی از اثرات مخرب استفاده از شبکه‌های ماهواره‌ای می‌تواند زمینه ساز تغییرات ناپهنجاری در نهاد خانواده باشد، لذا تبیین اثرات استفاده از شبکه‌های ماهواره‌ای به عنوان ضرورتی مطرح می‌گردد تا با بررسی دقیق و موشکافانه چراغ راهی باشد برای والدین در جهت اتخاذ سیاست‌های تربیتی در استفاده از شبکه‌های ماهواره‌ای.

با توجه به دیدگاه‌های موجود حال این سوال مطرح می‌گردد که شبکه‌های ماهواره‌ای چه تاثیر بر نهاد خانواده و خصوصاً فرزندان دارد؟ هدف اصلی تحقیق حاضر نیز در راستای تبیین اثرات استفاده از شبکه‌های ماهواره‌ای در خانواده می‌باشد. این تحقیق به صورت کتابخانه‌ای بوده و در آن از روش توصیفی اسنادی با رویکرد پژوهشی کیفی تفسیری استفاده شده است و می‌کوشد تا به سوالات ذیل پاسخ دهد :

پیامدهای منفی استفاده از شبکه‌های ماهواره‌ای چیست ؟

شبکه‌های ماهواره‌ای چه تاثیری در آموزش و پرورش گذاشته اند ؟

اولین کنگره ملی روانشناسی خانواده گامی در ترسیم الگوی مطلوب خانواده

انجمن علمی روانشناسی خانواده ایران

دانشگاه چمران - اهواز، آبان ۹۳

جنبه های مثبت استفاده از شبکه های ماهواره ای چیست ؟

۲. مروری بر ادبیات موضوع

در این زمینه تحقیقات دیگری نیز صورت گرفته است که بیشترین تاکید بر، بررسی اثرات شبکه های ماهواره ای بر هویت فرهنگی، تاثیر ماهواره بر بنیان خانواده، می باشد اما لزوماً تحقیق خاصی در این رابطه صورت نگرفته لذا این تحقیق میتواند بدیع و نو باشد و می کوشد تا اثرات مخرب استفاده از شبکه های ماهواره ای را نهاد خانواده (با تاکید بر اثر گذاری بر فرزندان) که قاعدتاً همان نیروی انسانی جامعه اسلامی هستند را تبیین نماید.

پیشینه تحقیق :

در پیشینه تحقیق می توان به تحقیقات انجام شده ذیل اشاره کرد :

خانم سروه بی خانی معاون پژوهش مدرسه علمیه حضرت فاطمه (س) شهرستان سقز در مقاله ای با عنوان **آسیب شناسی استفاده از ماهواره و تاخیر آن بر تضعیف بنیان خانواده** (۱۳۹۱)، نتیجه می گیرد که، هدف شبکه های ماهواره ای تغییر الگوی نگرشی و رفتاری خانواده ها می باشد. این برنامه ها قصد دارند نوع تفکر و بینش سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی ما را تغییر دهند و مصرف گرایی را میان تماشاگران نهادینه کنند. این نوع شبکه ها ابتدا مغز مخاطبان خود را تسخیر و در ادامه آنچه خود دوست دارند را به آن ها القا می کنند. شبکه های ماهواره ای به دنبال کانالیزه کردن جریان های فرهنگی هستند به این معنی که تمام جوایزهای کوچک فرهنگی به رودخانه اصلی که جهان بینی آن هاست منتقل شوند. این ها قصد دارند زبان، گفتار و بینش های خرده فرهنگ ها را تغییر دهند و به سمت فرهنگ غرب ببرند. القائات شبکه های ماهواره به مخاطبان خود تا حدی زیاد تأثیر گذار است که به هیچ عنوان نمی توان ادعا کرد بزرگسالان از آسیب های آن مصون هستند و تنها باید نوجوانان و جوانان را در این خصوص واکسینه کرد [۴].

حسن بختیاری استادیار دانشگاه امام حسین (ع) در مقاله ای با عنوان **بررسی رابطه برنامه های شبکه های ماهواره ای تلویزیونی و هویت دینی جوانان** (۱۳۹۱) نتیجه گیری می کند که رابطه بین دو متغیر، معنادار است و شبکه های ماهواره ای تلویزیونی بر هویت دینی جوانان تأثیر منفی دارند [۳].

در مهر ماه ۱۳۸۵، مرکز افکار سنجی (ایسپا) با انتشار نتایج یک نظر سنجی در این زمینه نشان داد که ۶۳/۸ درصد پاسخگویان با طرح جمع آوری ماهواره موافق نبوده اند. بنابراین نتایج مشابه تحقیقات فوق نشان می دهد که جمع آوری تجهیزات ماهواره ای راهکار مناسبی در جامعه محسوب نمی شود [۱۰].

مجید ملکی تبار در تحقیقی با عنوان **بررسی تاثیرات ماهواره بر باورها و ارزش های دینی عقیدتی جوانان** (۱۳۸۶)، نتیجه می گیرد که میزان باورهای دینی، میزان پایبندی به ارزش های دینی و ملی گرایی، گروهی که تماشاگر برنامه های ماهواره بوده اند متفاوت از گروهی بوده که بیننده برنامه های ماهواره ای نمی باشند و این تفاوت به گونه ای بوده که میانگین میزان باورهای دینی عقیدتی، پایبندی به ارزش های دینی و عقیدتی و ملی گرایی گروه اول کمتر از گروه دوم است. پاسخگویانی که خودشان و هم دوستان، اقوام و همسایگانیشان ماهواره دارند و به نوعی بیشتر با ماهواره و محتوای آن درگیر هستند. میانگین نمره باورهای دینی کل آنها پایین تر از کسانی است که ماهواره ندارند و طبق نتایج حاصله می توان چنین استدلال کرد که در خانواده هایی که میزان حساسیت و نظارت بر نوع کانال ها و برنامه هایی که مورد استفاده قرار می گیرد زیاد است، اثرات مخرب و منفی کمتر می شود [۱۹].

اولین کنگره ملی روانشناسی خانواده گامی در ترسیم الگوی مطلوب خانواده

انجمن علمی روانشناسی خانواده ایران

دانشگاه چمران - اهواز، آبان ۹۳

علی احمد پناهی در مقاله ای با عنوان **فرزندان و نقش آموزش و تربیتی والدین** (۱۳۹۲)، نتیجه می گیرد که نقش آموزشی و تربیتی والدین از نقش های مهم و اساسی است که آثار زیادی در استحکام خانواده و همچنین در پیشرفت مادی و معنوی فرزندان دارد. التزام به نقش آموزشی و تربیتی از زمان تولد فرزندان و حتی قبل از آن آغاز می گردد. تفکیک وظایف پدر و مادر از یکدیگر در ایفای نقش آموزشی و تربیتی بسی مشکل است، گرچه می توان در مواردی آن را تفکیک کرد. او به بیان برخی وظایف آموزشی تربیتی والدین می پردازد که به اختصار به آنها اشاره می گردد: گفتن اذان و اقامه در گوش فرزند، آموزش قرآن، آموزش نماز، آماده کردن فرزند در برابر افکار انحرافی و آشنایی با معارف توحیدی، آموزش آداب غذا خوردن، تربیت اجتماعی آموزش خواندن و نوشتن، ادب آموزی [۵].

۳. روش پژوهشی

از آنجا که در این پژوهش، اطلاعات و داده ها از طریق مطالعه و خواندن مواد چاپ شده از قبیل کتب و اسناد و مدارک و مقالات موجود در کتابخانه ها، وب سایتهای علمی پژوهشی و ..... جمع آوری گردیده، روش انجام تحقیق کار پشت میزی یا کتابخانه ای و به صورت کیفی می باشد. از سوی دیگر چون تجزیه و تحلیل اطلاعات در اشکال مختلف غیر کمی یا غیر مقدراری هستند و مداخله کنترلی از سوی محقق اعمال نخواهد شد، مدل تحلیل این پژوهش، تحلیلی است. اجرای تحقیق کیفی می تواند برای شناخت بیشتر شرایط موجود یا یاری دادن به فرایند تصمیم گیری باشد. پژوهش تحلیلی، پژوهشی است که بر اساس آن، اطلاعاتی که از طریق بررسی اسناد، مدارک و کتاب به دست آمده است، به گونه ای سامان دهی می شود که به پرسش های پژوهش پاسخ داده شود.

۳-۱. جامعه آماری پژوهش

در این تحقیق جامعه آماری پژوهش شامل موارد زیر است: کتاب های موجود در کتابخانه ها و مراکز تحقیقاتی، مقالات و نشریات مرتبط با موضوع ماهواره و تاثیرگذاری شبکه های ماهواره ای بر ابعاد شخصیتی دانش آموزان می باشد.

۳-۲. روش ها و ابزار گردآوری اطلاعات

در جمع آوری منابع به سه مولفه توجه گردیده است: الف- رجوع به منابع دست اول و کتاب هایی که توسط اندیشمندان نوشته شده است. در این تحقیق، جمع آوری منابع، ناظر بر دو قسمت است: منابعی که در شبکه های ماهواره ای بوده - منابعی که در زمینه خانواده است. محقق در هر دو مورد به کنکاش و جستجو پرداخته تا با کسب اطلاعات مفید و ارزشمند بر غنی شدن تحقیق بیفزاید. ب- منابع دست دوم شامل منابعی که توسط اشخاص و نویسندگان مورد شبکه های ماهواره ای و اثر گذاری آنان نوشته شده است از جمله: کتب درسی، پایان نامه ها و مقالات، نشریات، روزنامه ها، مجلات، رسانه های عمومی و.... ابزار تحقیق ما در این پژوهش، فیش برداری از منابع دست اول و دوم بوده است.

ج - سایت های الکترونیکی: محقق در این قسمت توانسته به بسیاری از مقالات و نشریات و ماهنامه های الکترونیکی دسترسی پیدا کند. برای تحلیل منابع از روش تحلیل داده های کیفی استفاده شده است که مستلزم انجام سه فعالیت است: الف - تلخیص داده ها، ب- عرضه داده ها، ج - نتیجه گیری / تأیید، است.

الف- تلخیص داده ها: در این مرحله، آرا و نظرات اندیشمندان و صاحب نظران با توجه به سؤالات تحقیق، خلاصه و سازماندهی شده اند و از تکرار مطالبی که ممکن است از منابع مختلف اخذ شده باشند، ممانعت به عمل آمده است.

ب - عرضه داده ها: در این مرحله، اطلاعات مهم و مرتبط به هم در یک مجموعه به هم پیوسته و سازمان دهی شده، با توجه به سرفصل های تعیین شده، تنظیم و ارائه شده اند تا بتوان بر اساس آن ها به نتیجه گیری مستدل و مستند پرداخت.

ج - نتیجه گیری / تأیید: در این مرحله است که نتیجه گیری در خصوص هر یک از سؤالات تحقیق به صورتی جامع و کامل بیان گردیده است.

۴. بحث اصلی

۴-۱. شبکه های های ماهواره ای

آن دسته از شبکه های تلویزیونی که برنامه های خود را از طریق ماهواره های « تل استار و هات برد » و غیره پخش میکنند، شبکه های ماهواره ای نام دارند [۱۸]. ۵/۴ میلیون گیرنده ماهواره ای غیر مجاز در کشور فعال است و از ۱۷ هزار و ۶۶۶ شبکه ماهواره ای جهانی، دو هزار شبکه به خوبی و وضوح بالا در ایران قابل مشاهده است. از این تعداد ۳۸۰ شبکه اختصاص به موسیقی دارد که ۲۴ ساعته موسیقی و کلیپ های تلویزیونی پخش می کنند و از میان شبکه های قابل دریافت در ایران، ۷۴ شبکه به تبلیغات مد لباس و لوازم آرایش، ۲۷۳ شبکه به تبلیغ ادیان و فرق ساختگی و تاریخی، ۴۱۹ شبکه به ورزش، ۲۵۲ شبکه به کودکان و نوجوانان، و ۹۲ شبکه به مقولات اقتصادی اختصاص دارد و همچنین تعداد شبکه هایی که به مسایل غیر اخلاقی و کاملاً غیر اخلاقی میپردازند به ترتیب ۲۳۵ و ۸۱ شبکه ماهواره ای است [۲۲].

در ۱۱ ژانویه ۱۹۴۶، کارشناسان مخابرات ارتش آمریکا برای اولین بار موفق شدند طی یک پروژه ی تحقیقاتی به نام AMADI امواج را داری به ماه ارسال و انعکاس آن را دریافت کنند. طی دهه ۱۹۵۰، آزمایشگاه تحقیقاتی نیروی دریایی آمریکا به این پژوهش ها ادامه داد تا آنکه بین سال های ۱۹۹۵ و ۱۹۶۳ توانست از ماه به عنوان یک ماهواره طبیعی بین واشنگتن و هاوایی، ارتباط های رادیویی منظمی برقرار کند. در دهه ۱۹۶۰، مردم شوروی سابق به وسیله ماهواره ها قادر شدند، تصویر فضا پیمای « وستاک II » را که مدار زمین را دور می زد، مشاهده کنند. در طول دهه ۱۹۸۰ پنج نسل از این ماهواره ها در تکامل یکدیگر ارائه شد که نسل پنجم ماهواره های مزبور با هزار مدار تلفنی و دو کانال تلویزیونی با تجهیزات کامل، در مدار قرار گرفتند. نسل پنجم، مجهز به سیستم های دیجیتالی پیچیده در سال ۱۹۸۶ ساخته و به کار گرفته شد [۲۳].

به یک تعریف خیلی ساده و جامع هم میتوان گفت که ماهواره، یا «قمر مصنوعی»، به دستگاه های ساخت بشر گفته می شود که در مدارهایی در فضا به گرد زمین یا سیارات دیگر می چرخند. لغت ماهواره طبق تعریف، به سفینه ای گفته می شود که درمداری به دوریک سیاره معمولاً زمین در حال گردش باشد [۸].

سلطه غرب بر رسانه ها و شبکه های ماهواره ای، موجب گسترش فساد و افزایش اقدامات غیر قانونی و خلاف اخلاق در ورای مرزها شده است. انتشار صحنه های ضدارزشی با پخش فیلم های مستهجن و آگهی های ناشایست با ابزارهایی جذاب چون سینما و ماهواره نوعی تهاجم فرهنگ هالیوودی به شمار می آید که در اثر جهانی سازی تقویت خواهد شد [۱۸].

مانوئل کاستلز معتقد است: هدف غرب و در رأس آن آمریکا از به کارگیری سامانه های ماهواره ای، ایجاد بستر مناسبی برای یکسان سازی فرهنگی و جهانی سازی اقتصاد لیبرالیستی است. در این صورت شاهد نابودی ارزشهای ایدئولوژیک، فرهنگی و هویتی جوامع در حال توسعه ای خواهیم بود که تحت تأثیر فرهنگ لیبرالی غرب قرار خواهند گرفت [۱۵].

۴-۲. اهداف و کارکردهای شبکه های ماهواره ای

ماهواره ها و شبکه های ماهواره ای اهداف و کارکردهای خاصی را دنبال می کنند که می تواند در نهاد خانواده هم جنبه مثبت داشته باشد و هم جنبه تخریب کننده که در ذیل به آنها اشاره خواهد شد :

۴-۲-۱. تهاجم و انحصار فرهنگی

ماهواره، نه تنها باعث تغییر شیوه زندگی، پوشیدن، فکر کردن، زایل نمودن اخلاقیات، سنت ها و حرمت ها در جوامع می گردد بلکه زمینه را برای ورود فرهنگ مهاجم بر بافت فرهنگی، سنتی و بومی کشورهای جهان سوم، مهیا می نماید [۱۷].

۴-۲-۲. همگن و جهانی سازی

اولین کنگره ملی روانشناسی خانواده گامی در ترسیم الگوی مطلوب خانواده

انجمن علمی روانشناسی خانواده ایران

دانشگاه چمران - اهواز، آبان ۹۳

در نظریه های همگن سازی و جهانی سازی به یکسان سازی، استاندارد سازی و توده ای شدن فرهنگ جوامع مختلف توسط جوامع پیشرفته صنعتی از طریق ماهواره اشاره شده است.

۴-۲-۳. ساختار شکنی

ماهواره به عنوان ابزار الکترونیک جدید منطبق با نظریه «بنگاه تجاری بازرگانی» تورستین بوند وبلن، در حال جدا کردن مردم از محیط و فرهنگ محلی خود و از بین بردن ساختارهای فرهنگی - اجتماعی جامعه قبلی شکل می گیرد.

۴-۲-۴. بی خویش شدن شدگی مخاطبان ماهواره ای

طبق تحقیقات سینگر (۱۹۸۱)، راپازینسکی (۱۹۸۴)، فوتول (۱۹۸۶) معتقدند: برنامه های ماهواره ای غیر متعارف در مخاطبان بویژه کودکان و نوجوانان، خشونت، عصبانیت، اختلالات روانی، فراموشکاری، بی عاطفگی و احساس بیگانگی یا بی خویش شدن شدگی ایجاد می کند [۱۲] و [۱].

۴-۲-۵. بقای اجتماعی

لاسلول وظایفی چند، به عنوان وظایف اصلی ارتباطات جمعی تلقی می کند که دارای ابعاد ذیل می باشد: حراست از محیط. همبستگی بین اجزای جامعه در پاسخ به نیازهای محیطی و انتقال میراث اجتماعی از نسلی به نسل دیگر.

۴-۲-۶. جامعه پذیری

در خصوص جامعه پذیری، ماهواره می تواند در هویت بخشی کودکان و بزرگسالان از طریق فیلم ها و برنامه های آموزشی نقش مؤثری داشته باشد.

۴-۲-۷. اطلاع رسانی و آگاه سازی

برخی از شبکه ها و برنامه های ماهواره ای در کمترین زمان، اطلاعات را در سرتاسر جهان پخش می کنند، لذا مطابق با دیدگاه مک لوهان، ماهواره می تواند به تسریع دهکده جهانی کمک می کند.

۴-۲-۸. احساس تعلق اجتماعی

شبکه های ماهواره ای با پخش اطلاعات همگن و شبکه اطلاع رسانی خبر، می توانند موجب تحکیم وحدت نمادی در جامعه شود.

۴-۲-۹. تسهیل ارتباطات اجتماعی

به هر روی با تمامی این توصیف ها نمی توان نقش تأثیر گذار شبکه های ماهواره ای را در تسریع و آسان سازی زندگی امروز مخاطبان نادیده انگاشت زیرا مولد موارد ذیل است: ارائه خدمات بسیار ارزان قیمت و تلفن های راه دور - ارائه جهش تسهیلاتی در نرخ پذیرش تلویزیون های کابلی جهان - ایجاد تسهیل چاپ روزنامه های ملی و بین المللی - امکان پذیر نمودن تسریع جریان بین المللی اخبار و رویدادها - قابلیت تمرکز زدایی از انواع مؤسسات اطلاعاتی متمرکز - ایجاد و تحریک احساس و هیجان در مخاطبان، همه و همه توسط رسانه های الکترونیک به ویژه شبکه های ماهواره ای تسهیل گردیده است.

۴-۲-۱۰. شناخت فرهنگ های جوامع دیگر

از طریق رسانه های جدید الکترونیک و ماهواره، هر انسانی می تواند از نزدیک با فرهنگ ها و آداب و رسوم ملل دیگر نقاط دنیا آشنا شود.

۴-۳. دیدگاه های بدبینانه و خوش بینانه اندیشمندان غربی

دیدگاه ها و نظرات گوناگونی حول ماهواره و اثرات آن بر زندگی اجتماعی و فرهنگی بشر مطرح شده است که بسیاری از آنها متناقض و گاه متضاد است ولی به اختصار در مقاله حاضر در دو دیدگاه بدبینانه یا مخاطبان منفعل و خوش بینانه یا مخاطبان فعال مطرح می شود.

۴-۳-۱. دیدگاه بدبینانه (اثر رسانه ای و مخاطبان منفعل)

اولین کنگره ملی روانشناسی خانواده گامی در ترسیم الگوی مطلوب خانواده

انجمن علمی روانشناسی خانواده ایران

دانشگاه چمران - اهواز، آبان ۹۳

نظریه پردازان معروفی نظیر ژرژمیل، دیوید رایزمن و دیگر نظریه پردازان انتقادی مارکسیست از دیدگاه بدبینانه و اثرات مخرب رسانه ها بر روی مخاطبان متذکر شده اند. ژرژمیل در کتاب « زبان و ارتباط » اهداف رسانه های جمعی را علاوه بر دگرگونی سلسله مراتب گروهی و اظهار و انتقال حالات افکار عمومی، در یکسان کردن اطلاعات و همگن سازی افکار عمومی مؤثر می داند [۹].

دیوید رایزمن ارتباط را به عنوان محور حرکت جوامع انسانی قلمداد می کند. به زعم وی، از روزنه ارتباط، می توان سه دوران رادر طول تاریخ اجتماعی باز شناخت: دوران اول یا « انسان سنت راهبر » دورانی است که در خلال آن سنت ها حاکم بر رفتار و روابط انسانی به حساب می آیند. دوران دوم یا « انسان درون راهبر » دورانی است که در آن با کاهش اهمیت سنت ها در هستی اجتماعی مواجه می شویم. دوران سوم « انسان دگر راهبر » است که در این دوران پدیده هایی چون هدایت از راه دور، بتواره پرستی، شی سروری و همراه با آن از خود بیگانگی به چشم می خورد (همان ۱۳۷۳ : ۴۶-۴۵).

بر اساس نظریات مک کوپل، شاخه های اصلی متفاوتی در نظریه ی رسانه مارکسیستی وجود دارد. اولین شاخه، مارکسیسم کلاسیک است. در این رسانه ها ابزارهایی برای طبقه ی غالب و وسیله ای برای سرمایه داران جهت پیشبرد منافع سود آور دیده می شود. رسانه ها ایدئولوژی طبقات حاکم را در جامعه اشاعه و بدین وسیله طبقات پایین جامعه را تحت فشار و ظلم قرار می دهند. دومین شاخه، نظریه ی رسانه های سیاسی - اقتصادی است که مانند مارکسیسم کلاسیک، مالکیت رسانه ها را مقصر می داند. در این مکتب فکری، مفهوم و محتوای رسانه ها کالایی برای فروش در بازار است و اطلاعات منتشر شده به وسیله ی آنچه بازار می خواهد، کنترل می شود. این سیستم عملکرد محافظه کاران و انواع خاصی از برنامه ها و خروجی های رسانه ها را مسلط و بقیه را حاشیه ای می سازد. سومین شاخه ی از این نظریه، مکتب فرانکفورت است. این مکتب، رسانه ها را وسیله ی فرهنگ سازی می داند که باعث سلطه ی ایدئولوژی خبرها می شود و نتیجه آن تصاویر و سمبل ها، توجیه منافع گروه غالب خواهد بود.

شاخه چهارم، نظریه برتری طلبی (هژمون) است. برتری طلبی سلطه ی ایدئولوژی به وسیله ی سیستم اقتصادی درست نمی شود بلکه گروه دیگر ایجاد نمی شود بلکه سرایت کننده و ناآگاهانه است. ایدئولوژی مسلط، منافع گروه های خاصی را بر گروه های دیگر ترجیح می دهد و رسانه بطور مشخص در این فرآیند نقش اصلی را ایفا میکنند [۱۶]. شاید مهمترین بخش نظریه مربوطه، نظریه ی انتقادی مارکسیست است. در نظر برخی از نظریه پردازان انتقادی، رسانه جزیی از صنعت فرهنگی است که اساساً سمبل ها و تصویرهایی خلق می کند که می تواند گروه های حاشیه ای را تحت فشار قرار دهد. بطور کلی دیدگاه های اثر رسانه ای فوق، مخاطبان را در برابر تأثیر اطلاعاتی و اثرات مخرب رسانه ها بدون دفاع رها می کند. آلون تافلر، نویسنده و منتقد اجتماعی، می نویسد فناوری ماهواره ای و دیگر رسانه های جدید، فرهنگهای ملی را از هم می پاشند [۱۱].

۲-۳-۴. دیدگاه خوش بینانه

در این دیدگاه، نظریه پردازانی چون اینیس، مک لوهان، پری برام جرج گرنبر، مک کوپل در نگرش مثبت به ماهواره اعتقاد دارند که رسانه های ارتباطی جمعی از جمله ماهواره در گسترش روابط اجتماعی نقش مؤثری را در جامعه ایفا می نمایند. هارولد آدامز اینیس و مارشال مک لوهان رسانه های ارتباطی را به عنوان عصا و تمدن می شناسند و هر دو معتقدند که تاریخ توسط رسانه های غالب در هر عصر و زمان هدایت می شوند. هم اینیس و هم مک لوهان دوران سوگیری ارتباط یا سلطه کتاب را نامطلوب می پندارند. آنان به ورای عصر خط و کتابت به عصر تلویزیون نظر دارند. از نظر آنان، تلویزیون موجب توازن سالم بین حواس می شود. با عصر تلویزیون، فرهنگ شفاهی افزایش می یابد. مشارکت به جای عزلت جویی، بسط پیدا می کند، همکاری و اندیشه جهانی، جایگزین ملی گرایی افراطی می گردد [۹].

جرج گرنبر در خصوص اهمیت رسانه ها می گوید: این اهمیت " عمومی سازی " رسانه های گروهی ارتباطات توانایی عمومی سازی، تعریف موضوعات، فراهم ساختن واژگان مشترک اشاره و بنابراین بهره گیری از توجه و قدرت کمک های نظری را باعث شده است.

اولین کنگره ملی روانشناسی خانواده گامی در ترسیم الگوی مطلوب خانواده

انجمن علمی روانشناسی خانواده ایران

دانشگاه چمران - اهواز، آبان ۹۳

بنابراین در تمام مطالعات ارتباط جمعی، رسانه ها نقش اصلی را دارند. سازمان های رسانه ای پیام هایی را پخش می کنند که فرهنگ های جامعه را تحت تأثیر قرار می دهند و منعکس می کنند و آنها بطور هم زمان اطلاعات را در اختیار مخاطبان ناهمگون وسیعی قرار می دهند که این خود، رسانه ها را به بخشی از نیروهای اصولی و نهادی جامعه تبدیل می سازد. البته رسانه ها بر واسطه دلالت دارند، زیرا بین مخاطب و جهان واقع می شوند [۲۴].

۴-۴. شبکه های ماهواره ای و خانواده و جهانی شدن :

جهانی شدن ارتباطات علاوه بر افزایش رسانه های ارتباط جمعی، تحول نمادها و باورها را نیز به ارمغان داشته است. در این بین شبکه های ماهواره ایی تلویزیونی نقش پررنگ تری در این تحول و دگرگونی فرهنگی دارند، رسانه های تصویری مثل ماهواره با برنامه های تفریحی و سرگرم کننده در دراز مدت، یکسان سازی سلیقه قشرهای عظیم جامعه را باعث خواهد شد و از سوی دیگر این ابر رسانه ایجاد شکاف های جدید طبقاتی و تعمق آنها را باعث می شود. شبکه های تلویزیونی نیز از طریق ماهواره با تمام نقاط دنیا ارتباط برقرار می کنند و فرهنگ قالب بندی شده فرستنده این نمادها و پیام ها، بدون هیچ مقاومتی در اختیار گیرنده قرار می گیرد و وارد کانون خانواده و سپس وارد جوامع و نهادهای آموزشی پرورشی می شود.

ژان هالاک (۱۹۹۸) اعتقاد دارد به واسطه جهانی شدن تغییر در بازار کار، و به منظور سازگاری بهتر با بازار کار، نظام تعلیم و تربیت کشورها با مشکلات ویژه ای روبه روهستند. وظیفه برنامه ریزان آموزشی را در این میان بسیار حساس می داند و معتقد است برنامه ریزان آموزشی صرف نظر از ملیتشان باید به صورت جدی درباره این پدیده فکر کنند. هاک برای سازگار کردن نظام های آموزشی با نیازهای جدید تربیتی که در راستای جهانی شدن باشد به موارد زیر اشاره می کند :

۱ - تغییر دادن نقش معلمان از سخنران صرف به راهنما و هادی

۲ - اصلاح و تغییر شیوه کار و روش تدریس و فرایند یادگیری به نحوی که الگوی رایج خطی (مطالعه، کار، بازنشستگی) دیگر مصداق ندارد و این الگو در حال جایگزین شدن با الگو دوره ای است که در آن شخص مطالعه کرده، کار می کند، به مطالعه بازمی گردد، کار دیگری انجام می دهد، شغل خود را تغییر می دهد و در طول زندگی بارها زمان مطالعه، کار، استراحت را با یکدیگر معاوضه می کند [۲۵].

تاریخ نشان داده است که همیشه نهاد خانواده نقش مهمی در متحول ساختن جامعه داشته است. ناگزیر خانواده نیز در فرایند کلی جهانی شدن قرار گرفته است و از این فرایند تأثیر خواهد پذیرفت. پس به جاست والدین به جای مقاومت در برابر جهانی شدن آن را بهتر بشناسند تا بتوانند بهترین واکنش را در مقابل آن نشان دهند و ضمن جلوگیری از اثرات منفی احتمالی آن بیشترین سود را از اثرات مثبت آن ببرند .

۴-۵. برخی از جنبه های مثبت شبکه های ماهواره ای

۴-۵-۱. تنوع موجود در برنامه های ماهواره ای: تنوع طلبی خصلت ذاتی انسان هاست و تکنولوژی ماهواره با امکان پخش برنامه های متنوع از صدها شبکه تلویزیونی همزمان این حس را به راحتی در مخاطبین ارضا می کند. این قابلیت آنچنان مهم است که امکان رقابت با آن عملاً بسیار مشکل به نظر میرسد.

۴-۵-۲. پر کردن اوقات فراغت فرزندان: در نبود فضاهای کافی تفریحی، ورزشی و فکری مناسب، قابل دسترس و ارزان، تلویزیون می تواند مهمترین رکن را در پر کردن این اوقات فراغت داشته باشد، بنابراین، روشن است که در صورت نبود برنامه های تفریحی - سرگرمی کافی و جذاب در کنداکتور پخش رسانه ملی به راحتی شبکه های ماهواره ای که از قید و بندهای مرسوم و معمول در صداوسیما آزادند، می توانند گوی سبقت را در رقابت برابیند. شبکه های ماهواره ای با انبوهی از برنامه های ویژه کودک و نوجوان (نزدیک چهل شبکه تخصصی) ورزشی (نزدیک سی شبکه مستقل) موسیقی و شوهای تلویزیونی (دست کم ۱۲۰ شبکه

اولین کنگره ملی روانشناسی خانواده گامی در ترسیم الگوی مطلوب خانواده

انجمن علمی روانشناسی خانواده ایران

دانشگاه چمران - اهواز، آبان ۹۳

مستقل) علمی، فرهنگی، هنری، مد و لباس و ده ها برنامه تفریحی و سرگرمی به راحتی می توانند مخاطبین فارسی زبان را به سوی خود جلب نمایند. از این روی، لازم است برنامه سازان و به ویژه سیاستگذاران برنامه های شبکه های سیما به این نیاز مهم توجه کنند چرا که برنامه ریزی برای استفاده درست و بهینه از اوقات فراغت می تواند عاملی باشد برای شناسایی و پرورش استعدادها.

۳-۵-۴. **فیلم و سریال:** بی گمان، ساختار نمایش یکی از بهترین ساختارها برای ارایه پیام در دنیای رسانه است و هم اکنون بیش از ۵۲۰ شبکه سینمایی و نزدیک ۱۷۰ شبکه ویژه فیلم و سریال از طریق ماهواره ها دریافت می شود و دست کم بیست شبکه هست که فیلم ها و سریال های به روز دنیا را با دوبله یا زیرنویس فارسی برای مخاطبین فارسی زبان ایرانی پخش می کنند و برای همین، این یک قابلیت بسیار مهم برای شبکه عظیم پخش ماهواره ای به شمار می رود.

۴-۵-۴. **آشنایی با ملل و فرهنگ های دیگر:** ورود ماهواره به خانه ها همچون پنجره ای بود برای مخاطبین به جهانی نو از راه تکنولوژی ماهواره، بسیاری از مردم طبقه متوسط و ضعیف جامعه، که عملاً امکان سفر به آن سوی آنها را نداشتند، به راحتی می توانستند در خانه خود بنشینند و با فشار دادن پیچی دکمه های کنترل از راه دور، هر گوشه از دنیا را ببینند و حتی آنها که کسانی را در آن طرف مرزها داشتند، به گونه ای هر چند ناقص از فضای زندگی کسان خود آگاه شوند.

۵-۵-۴. **آگاهی از اخبار و تحلیل رویدادها:** در عصر انفجار اطلاعات، دانش آموزان به راحتی می توانند اخبار و تحلیل های مرتبط را از طریق رسانه های خبری و تحلیلی دیگر بگیرند. البته این امر، در دراز مدت، می تواند سبب شود تا از میزان اعتماد مردم به رسانه ملی کاسته شود و متأسفانه مخاطبین به یک اعتماد دروغین نسبت به رسانه های بیگانه دست یابند که در این رهگذر تا کنون مشکلات بسیاری نیز برای جامعه پیش آمده است.

۶-۴. اثرات مخرب و نابودکننده استفاده از شبکه های ماهواره ای بر روی فرزندان

۱-۶-۴. **ترویج خشونت:** شاید بتوان یکی از آشکارترین آسیبی که با گسترش استفاده از ماهواره در جامعه مان دچار آن شده ایم را ترویج خشونت دانست. افزایش درگیری های خیابانی، نزاع های دانش آموزی در درون و خارج از مدرسه، زورگیری ها از جمله تاثیراتی هستند که دانش آموزان مدارس ایران با آن مواجه هستند.

۲-۶-۴. **سست شدن بنیان خانواده و ایجاد سوء ظن و بدبینی:** از دیگر تبعات حضور بدون کنترل و حتی با کنترل ماهواره در خانواده است مجاز شمردن خیانت زن به شوهر و زشتی زدایی از روابط قبل از ازدواج و حتی حاملگی بدون روابط قانونی، اهانت به والدین و بی توجهی به آنها، نفوذ جادو و طلسم در زندگی روزمره باعث شده شبکه های ماهواره ای به طور هدفمند عفت و اخلاق اجتماعی اخلاقی دانش آموزان را نشانه گیری کنند.

۳-۶-۴. **الگوگیری غلط:** از تلاشهای شبکه های ماهواره ای ایجاد فرهنگ جایگزین به جای فرهنگ ایرانی و اسلامی و ارائه الگوهای شرقی نزدیک به غرب جهت هموارسازی فرهنگ پذیری افراد جامعه ما هستند. با توجه به رده سنی دانش آموزان و وجود خصیصه تقلیدپذیری در این گروه سنی، الگوگیری غلط می تواند ضربه های جبران ناپذیری بر پیکره نظام آموزشی و درکل مجموعه آموزش و پرورش بگذارد.

۴-۶-۴. **ترویج زندگی اشرافی و مدگرایی:** نشان دادن زندگی های دارای تجمل یا راه اندازی شبکه هایی که به صورت تخصصی به نمایش لباس های گرانتقیمت را ترویج می دهند می تواند روحیه ساده زیستی، قناعت را که از مهمترین تاکیدات دین مبین اسلام در تمامی مراحل زندگی می باشد را تحت الشعاع داده و خانواده را به سوی تجمل گرایی سوق دهد.

۵-۶-۴. **زیر سؤال بردن فرهنگ ایثار و مقاومت:** جنگ ما نشان داد که فرهنگ ایثار و مقاومت نقطه قوت جامعه ما جهت ایستادگی و مقابله با دشمنانمان می باشد، از این رودشمن در هجمه ی همه جانبه فرهنگی اش حساب خاصی برای تضعیف

اولین کنگره ملی روانشناسی خانواده گامی در ترسیم الگوی مطلوب خانواده

انجمن علمی روانشناسی خانواده ایران

دانشگاه چمران - اهواز، آبان ۹۳

فرهنگ شهادت و ایثار باز نموده است. دشمنان معتقدند اگر بتوانند فرهنگ ایثار و مقاومت را که الگو گرفته از قیام حسینی است از جامعه ما بگیرند، یکی از بالهای جامعه اسلامی ما را هدف قرار داده اند. از این رو فراوان مشاهده می شود که حس ایستادگی در مقابل دشمن را به یک حسن وظیفه در مقابل وطن تنزل می دهند، یا در سوی دیگر افرادی خائن را شهید می خوانند. این هدف شبکه های ماهواره های میتواند روحیه ایثار را درقشر جوان و تحصیل کرده جامعه ما را هدف گیری نماید

۴-۶-۶. **نشانه گیری روابط میان فردی:** در سالهای اخیر شبکه های ماهواره ای راه اندازی شده توسط دولت های غربی تلاش فراوانی نموده اند تا با انواع برنامه ها روابط میان فردی که ریشه اصلی تعاملات در جامعه را شکل سازی می کند را زیر سوال ببرند. وقتی قبح روابط شسکته شود، احترام به هم نوع، احترام به والدین و سایر اعضاء خانواده خدشه دار شود، روابط میان فردی ناسالمی جامعه آموزشی مدارس شکل خواهد گرفت که می تواند اثرات برگشت ناپذیری را برجا بگذارد.

۴-۶-۷. **انتشار سستی و کسالت:** یکی از بیماریهایی که والدین و فرزندان به آن مبتلا شده اند، تماشای شبانه روزی کانالهای مخرب است. شب تا صبح مشغول نگاه کردن آن هستند و برنامه زندگیشان و شب زنده داری هایشان تماشای این کانالها شده است. در حالیکه نمی توانند به موقع سر کلاس و یا سرکارشان حاضر شوند. همیشه با تأخیر و سستی در درس و زندگی ظاهر می شوند و نشاط و شادابی را از خود و خانواده خود می گیرند.

۴-۶-۸. **ضعیف شدن سطح علمی و آموزشی جوانان ونوجوانان:** زمانی که فرزندان وقت خود را جهت تماشای برنامه های شبکه های ماهواره ای می نمایند باعث می گردد که وقت کافی برای مطالعه دروس خود نداشته باشند و این امر منجر به ضعف آموزشی می گردد.

۴-۶-۹. **الواء و البراء (دوستی و دشمنی بخاطر الله):** یکی از مهمترین مقوله های عقیده دین مبین اسلام این است که شخص مسلمان، برادران مسلمانان خود را دوست بدارد و خیرخواه آنان باشد و مشرکین را دشمن بدارد و خیرخواه آنان نباشد. اما مشاهده پیاپی سبک زندگی غربیها از طریق فیلمها و موسیقیها، این عقیده را تضعیف می کند، تا جایی که فرد، دشمنان خدا را دوست می دارد. امروزه دلبستگی پسران و دختران جوان به هنرپیشه ها، ستاره های نقش اول و خوانندگان زیاد شده و اصلاً اهمیتی نمی دهند به اینکه اینها کافر هستند. برایشان مهم نیست که یک کافر و مشرک را دوست بدارند. در حالیکه خداوند متعال میفرماید: لا تَجِدُ قَوْمًا يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ يُوَادُّونَ مَنْ حَادَّ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَلَوْ كَانُوا آبَاءَهُمْ أَوْ أَبْنَاءَهُمْ أَوْ إِخْوَانَهُمْ أَوْ عَشِيرَتَهُمْ (مجادله، ۲۲) «هرگز نمی یابی گروهی که به خدا و روز قیامت ایمان داشته باشند ولی دشمنان خدا و رسولش را هم دوست بدارند؛ هر چند که آنان پدران یا فرزندانشان یا برادرانشان یا قوم و قبیلهشان باشند». هیچ وقت ایمان به الله، همراه حبّ و دوستی دشمنان الله در قلب مومن یکجا جمع نمیشود. چگونه به خدا و رسولش ایمان داری در حالیکه محبت شخصی که به خدا و رسول خدا کفر میورزد، در دل داری؟ این امری عجیب و غیرممکن است» [۱۳].

۴-۷. تاثیر شبکه های ماهواره ای بر هویت بینندگان

در تعریف هویت، دو دیدگاه جوهرگرا و سازه گرا وجود دارد. دیدگاه اول، هویت را پدیده ای زیستی - طبیعی می داند و دیدگاه دوم، آن را نوعی سازه اجتماعی تلقی می کند. به عبارت دیگر، در تعریف و نظریه پردازی های مربوط به هویت، به دو رویکرد ایستا (مادی گرایانه یا جبرگرایی) که به طور عمده ریشه در خاک و زاد بوم فرد و جامعه دارد و با گذشت زمان تقریباً دارای ثبات است، و پویا (سازه انگارانه) که در صورت تحقق خواسته های متغیر یک جامعه، به ظهور می رسد و عامل تشابه و تمایز افراد آن جامعه با خود و دیگران می شود، قائل شده اند. شبکه های ماهواره ای می توانند تاثیر مستقیمی بر هویت بینندگان گذاشته و زمینه ساز بحران های هویتی شدیدی باشند. [۳].

هویت دارای ابعاد گوناگونی می باشد شامل: هویت فردی، هویت اجتماعی، هویت خانوادگی، هویت ملی، هویت فرهنگی، هویت تمدنی، هویت دینی. استفاده مداوم از شبکه های ماهواره، هویت بینندگان را در تمامی ابعاد کاهش می دهد. وقتی هویت که به منزله ریشه درخت است قطع شود درخت فرو خواهد.

۸-۴. تاثیر شبکه های ماهواره و جنگ نرم پیامدهای روانی در خانواده ها

مدگرایی عبارتند از تلاش برای تقلید در نحوه آراستن، رفتار، سخن گفتن فرد، تشبیه از وضعیت ظاهری فردی می باشد. مردم کشورمان نیز بعد از ورود ماهواره به ایران و تحت تاثیر تبلیغات گسترده گرفتار مدگرایی شدند و بسیاری از ارزشها را زیر پا نهادند. مدگرایی و گرایش به فرهنگ غرب یکی از حربه های دشمنان اسلام و انسانیت می باشد که در عصر حاضر و در کشورهای جمهوری اسلامی ایران نمود چشمگیری پیدا کرده است.

استکبار جهانی برای نفوذ و تسلط بر هر کشوری سعی دارد فکر و ذهن جوانان آن جامعه را از درون گرفتار پوکی و بی محتوایی سازد و بدین طریق امکان هر نوع ترقی و پیشرفتی را از آنها سلب نمایند. لذا برای تحقق این هدف شوم خود با بهره گیری از کلیه ابزارها و روشها سعی در گسترش فرهنگ غرب بین جوانان و نوجوانان را دارند. اولین گام استعمار در جهت رسوخ فرهنگی جلب توجه مردم و خصوصاً قشر جوان به پیروی از ظواهر و پوششهای متنوع و زود گذر می باشد چرا که از این راه قادرند به اهداف فرهنگی، سیاسی و اقتصادی خود دست یابند و باعث بی هویت کردن فرهنگ آنها شدند. در این راه از رسانه های گروهی بعنوان ابزاری موثر در رسیدن به اهدافشان استفاده می کنند و این معمولاً به ایجاد انحرافات در بین جوانان می شود.

افزون بر جهانی شدن و پیامدهای حاصله از آن، برنامه های ماهواره ای بیشتر سبب اختلالات روان پریشی و بی خویشتن شدگی مخاطبان می شود و از طرف دیگر فراگردهای تفکر مختل، در اثر مشاهده برنامه های هیجان انگیز و رخوت آور ماهواره ای شکل می گیرد که پرش ایده ها یا شتاب فکر، انسداد تفکر و قطع جریان تفکر سالم را به همراه دارد. استفاده از ماهواره در تمامی زمینه های زندگی نوجوانان و جوانان تاثیرات شگرف و عمیقی بر جای می گذارد، نوجوانان با تماشای برنامه هایی که با دانسته های مذهبی و دینی شان تفاوت دارد دچار نوعی تعارض بین فرهنگی شده و همین تعارض های سرچشمه بسیاری از کشمکش های درونی، اضطراب و درگیری ها با پدر و مادرها یا اولیای مدرسه می شود.

فرزندانی که به دلیل کشش بالقوه برنامه های ماهواره به طرف آنها گرایش پیدامی کنند، اگر جایگزینی مناسب به آنها پیشنهاد نشود روز به روز بر گرایش آنها به برنامه های بدون فیلتر و مضر ماهواره افزوده می شود. استفاده از برنامه های مبتدل و در عین حال محرک ماهواره و در پی آن بی اعتنایی به قوانین فرهنگی، دینی و مذهبی و نصایح بزرگان سبب بیماریهای جسمی، روانی و آشفتگی های اجتماعی شده و نیروی نوجوان و جوان را که بزرگترین و گرانقدرترین سرمایه های هر کشوری هستند به نابودی و دره سقوط می کشاند. هر جامعه ای که نیروی جوان خلاق و مبتکر خود را از دست دهد خواه ناخواه مرزهایش را به روی مهاجمان خارجی می گشاید و روز به روز از قدرت دفاعی اش کاسته شده و ضعیف تر و آسیب پذیرتر می شود. از طرف دیگر و طبق پژوهش های انجام شده در سالهای اخیر جرایم و جنایات دامنه دار و وحشتناکی همچون زنای با محارم، مشکلات جنسی شدید در میان نوجوانان دختر و پسری که در سازمان بهزیستی نگهداری می شوند تا به سن قانونی زندان برسند و بیماریهای روانی به نوعی از تبعات تماشای برنامه های گمراه کننده ماهواره است.

ایجاد ضعفهای روحی و جسمی، از بین رفتن قید و بندهای اخلاقی و کشمکش مداوم با خانواده های سنتی و مذهبی، نوجوانان را از پیشرفت و ترقی و تکامل در تحصیل علم بازداشته که این خود سبب افزایش بیکاری، پنهانده شدن به انواع مواد مخدر و الکل شده و در نتیجه دشمنی و عداوت و درگیری ها در جامعه افزایش یافته و فرار از قانون زیاد می شود و رعب و وحشت سایه شوم خود را بر جامعه می گستراند.

اولین کنگره ملی روانشناسی خانواده گامی در ترسیم الگوی مطلوب خانواده

انجمن علمی روانشناسی خانواده ایران

دانشگاه چمران - اهواز، آبان ۹۳

از بین رفتن قوانین دینی و مذهبی، شکسته شدن حریم‌ها و چارچوب فرهنگی از طریق راهیابی فرهنگ ناشناس غربی، کیان و صیانت خانواده‌ها را متزلزل کرده و همین امر موجب بالا رفتن سرسام آور آمار طلاق در جامعه شده است، از طرفی دیگر تعداد افراد مجرد در جامعه افزایش یافته که این امر در میان برخی جوانان دختر و پسری که در سن ازدواج قرار دارند موجب برقراری روابط نامشروع شده و مفساد اجتماعی بی شماری را به بار آورده است که خود از یکسو آمار جنایات در جامعه را افزایش داده و از سوی دیگر امنیت اجتماعی را به مخاطره افکنده است. برنامه‌های ماهواره، از طرف دیگر موجب افزایش شکاف بین نسل‌ها شده که این امر خود اثرات نگران کننده‌ای در ابعاد مختلف در پی دارد و باعث ناامنی، تشویش، نگرانی و تعارضات بین اعضای خانواده می‌شود. با توجه به آنچه که گفته شد می‌توان به طور کلی تاثیرات برنامه‌های ماهواره را بر روی اعضاء خانواده در اهم موارد زیر خلاصه کرد:

- کم رنگ شدن باورهای دینی و شرکت در جلسات مذهبی و دینی و روی گردانی از احکام الهی و ترک واجبات و ارتکاب بسیاری از محرمات.

- تغییرات فاحش در شیوه لباس پوشیدن، آرایش موها و صورت و عدم پذیرش این مدل جدید از طرف خانواده‌ها و متولیان مدارس و ایجاد تعارضات و درگیری‌ها.

- آلوده شدن به گناهان اخلاقی و جنسی و بیماریهای مهلک و خانمان برانداز مانند ایدز و سیفلیس.

- بر جای گذاشتن تاثیرات عمیق بر روی، شکل‌گیری هویت نوجوانان و تغییر طرز برداشت آنها نسبت به باورهای خود.

- ایجاد مشکلات فیزیولوژیایی و در پی آن مشکلات روانی در اثر تماشای برنامه‌های محرک و هیجان آور ماهواره.

- بی علاقه‌گی به زندگی در وطن تحت تاثیر تبلیغات سوء برخی از برنامه‌های خارجی و افزایش پدیده مهاجرت به کشورهای اروپایی و آمریکایی.

- غرب گرایی، مصرف زدگی و تجمل گرایی در اثر تبلیغات متعدد و گاه غیر ضروری و افزایش علاقه به استفاده از تولیدات کشورهای خارجی.

- افزایش استفاده از مشروبات الکلی و موسیقی‌های منحط .

- شانه خالی کردن جوانان از زیر بار ازدواج که سنتی الهی است برای رسیدن به نیازها و خواسته‌های طبیعی و مشروع در اثر برآوردن نیازهای جنسی به طرق غیر معمول و نادرست.

- عدم آرامش، اضطراب، بیقراری، افسردگی و افزایش پرخاشگری در اثر دیدن برخی از برنامه‌هایی که مناسب سن نوجوانان نیست.

- بدبینی به حکومت‌های داخلی در اثر تبلیغات سوء کشورهای غربی.

- تقابل و تباهی فرهنگی در جوامع و از بین رفتن فرهنگ‌های ملی و بومی.

- عدم رسیدگی به برنامه‌های درسی و افت پیشرفت تحصیلی در میان نوجوانان

۹-۴. آسیب های فردی و اجتماعی شبکه های ماهواره ای

۹-۴-۱. بلوغ زودرس و دسترسی سریع به اطلاعات جنسی: اکثر سریال ها و برنامه های ماهواره ای به راحتی و بدون هیچ

سانسوری، مسائل جنسی را مطرح می کنند و نمایش می دهند. این شیوه ارائه اطلاعات حتی در آگهی های بازرگانی ماهواره ای

نیز به وفور دیده می شود. متأسفانه بارها مشاهده شده فرزندان کوچک خانواده نیز بدون هیچ محدودیتی و در کنار والدین خود به

تماشای این صحنه ها پرداخته اند و این در حالی است که هیچگونه ظرفیتی برای پذیرش اینگونه اطلاعات ندارند، در نتیجه تحت

تاثیر آن قرار می گیرند. بلوغ زودرس یکی از نتایج منفی این مسئله است.

اولین کنگره ملی روانشناسی خانواده گامی در ترسیم الگوی مطلوب خانواده

انجمن علمی روانشناسی خانواده ایران

دانشگاه چمران - اهواز، آبان ۹۳

۲-۹-۴. فراهم سازی گسست و درگیری بین نسلی: تاثیر برنامه های ماهواره ای بر روی فرزندان خانواده ها یا همین نوجوانان و جوانان بیشتر است، به طوری که این گروه زمان بیشتری را صرف تماشای برنامه های ماهواره ای می کنند. این برنامه ها ارزش ها، باورها، تصورات، انتظارات و جهت گیری های ارزشی متفاوتی را تبلیغ و عرضه می کنند که باعث می شود به مرور زمان فاصله روانی بین والدین و فرزندان بیشتر و بیشتر شود و به انقطاع یا گسست نسلی بینجامد. اختلافات و درگیری های شدید بین فرزندان و والدین، ترک منزل بدون اطلاع، حرمت شکنی ها و ... نتیجه این فرایند است.

۳-۹-۴. کاهش تعاملات واقعی: شاید بارها پیش بیاید در خانه مشغول تماشای برنامه های ماهواره ای هستید و عملاً ورود، خروج یا صحبت های سایر اعضای خانواده خود را متوجه نمی شوید. این مسئله یکی از آسیب زاترین پدیده های استفاده مفرط از برنامه های تلویزیونی و ماهواره ای است که باعث می شود، ارتباط برقرار کردن و تعاملات بین خانوادگی و حتی دوستان خود را در اولویت دوم قرار دهیم و زمان بیشتری را به تماشای برنامه های مختلف بپردازیم. این مسئله خود به مرور باعث ایجاد فاصله روانی بین همسران، فرزندان، والدین و دوستان می شود.

۴-۹-۴. وابستگی و اتلاف وقت: برنامه های ماهواره ای چنان با جذابیت و تنوع همراه می شوند که همه سعی خود را بر میخکوب کردن و یکجا نشانیدن بیننده خود می کنند. این تنوع، سرگرمی و جذابیت باعث می شود برخی افراد تا ساعت ها، زمان خود را برای تماشای برنامه های مختلف ماهواره ای اختصاص بدهند که نتیجه ای جز اتلاف وقت ندارد و حتی گاهی باعث ایجاد وابستگی می شود، به طوری که اگر زمانی فرد نتواند یک برنامه را به هر دلیلی مشاهده کند، دچار احساسات منفی می شود.

۵-۹-۴. افزایش مصرف گرایی: زمان زیادی از برنامه های ماهواره ای به تبلیغات کالاهای مختلف اختصاص یافته است. بیشتر این تبلیغات بر محور کالاهای بهداشتی - آرایشی و مد است. این تبلیغات آنچنان با جذابیت و پرتکرار ارئه می شوند که مخاطب خود را به خرید آن ترغیب و وسوسه می کند.

۶-۹-۴. تهدید سلامت جسمانی فرزندان: تماشای مفرط برنامه های ماهواره ای باعث ایجاد سکون و بی حرکتی در بینندگان آن می شود که این خود می تواند زمینه های سردرد شدید، گردن درد، اختلالات خواب، خشک شدن چشم ها و دشواری در دید، اضافه وزن و ... را فراهم کند.

۱۰-۴. نظرمراجع نسبت با استفاده از شبکه های ماهواره ای:

سوال: استفاده از آنتن ماهواره برای آگاهی از برنامه های علمی یا قرآنی و مانند آن که از طریق ماهواره توسط دولت های عربی یا کشورهای دیگر پخش می شود چه صورت دارد؟ با توجه به اینکه برنامه های مخرب نیز دارد؟
حضرت آیت الله خامنه ای: استفاده از این دستگاه برای دیدن و شنیدن برنامه های علمی یا قرآنی و مانند آن هر چند فی نفسه مانعی ندارد ولی به دلیل اینکه برنامه هایی که از طریق ماهواره توسط دولت های غربی و بیشتر کشورهای همسایه پخش می شود غالباً در بردارنده آموزش افکار گمراه کننده و تحریف حقایق و همچنین برنامه های لهو و فساد هستند و حتی مشاهده برنامه های علمی یا قرآنی از طریق آنها موجب وقوع در فساد و ارتکاب حرام میگردد. بنابراین شرعاً استفاده از آنتن های مذکور برای دیدن برنامه ها حرام است مگر آنکه برنامه ای مفید علمی یا قرآنی محض باشند و مشاهده آنها مستلزم هیچ فساد یا ابتلا به عمل حرامی نباشد، البته اگر قانونی باشد باید مراعات شود [۷].

نتیجه گیری

جامعه شناسان، هزاره سوم میلادی را قرن شبکه های ماهواره ها نامیده اند. استفاده از جریان عظیم اطلاعات و انتقال آن در گستره وسیعی از جهان به سیستم های ارتباطی خاصی نیاز دارد و امواج ماهواره ها با تکنولوژی پیشرفته، نقشی حیاتی را در این باره ایفا می کنند. در فرآیند جنگ نرم رسانه ای برنامه های ماهواره ای به جهت گروه گسترده مخاطب و امکانات گسترده در انتقال پیام از جایگاه مهمی برخوردارند. گرچه ماهواره و تکنولوژی های جدید ارتباطی، سهم به سزایی در پیشرفت علم و رفاه انسانی دارند اما در تجربه کوتاه و چندین ساله معلوم شده است دارای برخی آسیب ها و پیامدهای منفی نیز هست. نتایج مطالعه حاضر نشان می دهد که در عصر حاضر که عصر دوم رسانه ها و یا عصر ارتباطات نامیده می شود پیشرفت علوم و فناوری، چنان رشد سریعی دارد که توان مقاومت در برابر آن به سختی امکان پذیر است و راه اندازی شبکه های متعدد ماهواره ای در سراسر دنیا نیز می تواند موجب نوعی جنگ روانی عظیم گردد. شبکه های ماهواره ای با روش های به ظاهر علمی، دینی و حتی طنز، در سست کردن عقاید مردم می کوشند و این برنامه ها نسل جوان را به ابتذال می کشاند. هدف شبکه های ماهواره ای تغییر الگوی نگرشی و رفتاری خانواده ها می باشد.

این برنامه ها قصد دارند نوع تفکر و بینش سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی ما را تغییر دهند و مصرف گرایی را میان تماشاگران نهادینه کنند. این نوع شبکه ها ابتدا مغز مخاطبان خود را تسخیر و در ادامه آنچه خود دوست دارند را به آن ها القا می کنند. شبکه های ماهواره ای به دنبال کانالیزه کردن جریان های فرهنگی هستند به این معنی که تمام جویبارهای کوچک فرهنگی به رودخانه اصلی که جهان بینی آن هاست منتقل شوند. این ها قصد دارند زبان، گفتار و بینش های خرده فرهنگ ها را تغییر دهند و به سمت فرهنگ غرب ببرند. القانات شبکه های ماهواره به مخاطبان خود تا حدی زیاد تأثیر گذار است که به هیچ عنوان نمی توان ادعا کرد بزرگسالان از آسیب های آن مصون هستند و تنها باید نوجوانان و جوانان را در این خصوص واکسینه کرد. تاثیراتی که شبکه های ماهواره ای دارند می تواند تمامی ابعاد زندگی را تحت الشعاع خود قرار دهد و به صورت آرام زمینه ساز بسیاری از انحرافات و تغییرنگرش ها در نسل جوان و تحصیل کرده باشد. قطعاً کودکان، نوجوانان و جوانان نیز که خیل عظیمی از جمعیت کشور را شامل می شوند از این تهدیدات و خطرات شبکه های ماهواره ای مستثنی نخواهند بود و می توان با جرات ادعان داشت که شبکه های ماهواره ای تهدیدی جدی برای خانواده ها محسوب می شوند که می بایست در اهم برنامه ریزی های بلند مدت مسولان بالادستی و والدین قرار گرفته تا با تدوین برنامه های جامع در راستای کاهش اثرات مخرب در سلامت جامعه، شاهد جامعی آرمانی اسلامی ایرانی باشیم .

اولین کنگره ملی روانشناسی خانواده گامی در ترسیم الگوی مطلوب خانواده

انجمن علمی روانشناسی خانواده ایران

دانشگاه چمران - اهواز، آبان ۹۳

- ۱ - پربار سازی و جذاب کردن برنامه‌های تلویزیونی در جهت پر کردن اوقات فراغت و به نوعی مخاطب شناسی در برنامه‌های تلویزیونی.
- ۲ - تشویق کودکان، نوجوانان و جوانان به شرکت در مجامع فرهنگی، ورزشی، هنری و مذهبی.
- ۳ - تهیه فیلم‌هایی با موضوعات متناسب با تعلیم و تربیت اسلامی.
- ۴ - تقویت شبکه‌های دیجیتالی در کل کشور.
- ۵ - طراحی و تدوین محتوای آموزشی متناسب با مقاطع تحصیلی در راستای تبیین اثرات شبکه‌های ماهواره‌ای در کتب درسی.
- ۶ - تقویت فرهنگ خودی و نشان دادن ارزش‌های بالای آن به سطوح پایین جامعه، دفاع از ارزش‌های ملی.
- ۷ - حرکت مقابله‌ای صدا و سیما برای ساختن و بازنمایی مجدد ارزش‌های جامعه و صیانت از حریم خانواده به منظور مقابله با اثرات منفی شبکه‌های ماهواره‌ای.
- ۸ - تبیین صحیح پیامدهای منفی ماهواره برای جوانان و والدین آن‌ها با بهره‌مندی از مطبوعات، رسانه‌ها و انجمن‌ها و مربیان مدرسه.
- ۹ - برگزاری کارگاه‌های آموزشی با همکاری مشاورین و مربیان پرورشی، با رویکرد فرهنگ‌سازی استفاده صحیح و تبیین اثرات شبکه‌های ماهواره‌ای.

منابع فارسی

- [۱]. آذری، غلامرضا (۱۳۹۰). «ماهواره و بی‌خویش شدن شادگی مخاطبان». نشریه پژوهش و سنجش، سال نهم، شماره ۳۰ و ۳۱، ص ۵۶-۷۵.
- [۲]. اکرمی، سیدکاظم (۱۳۸۳). «نقش تربیتی امام خمینی (ره) در محیط خانوادگی». دوماهنامه مجله دانشکده علوم انسانی، تعلیم و تربیت ۲، شماره ۵۰، تهران، ص ۲۴-۲۹.
- [۳]. بختیاری، حسن و فرخی، حسن (۱۳۹۱). «بررسی رابطه برنامه‌های شبکه‌های ماهواره‌ای تلویزیونی بر هویت دینی جوانان». نشریه پژوهش در مسائل تعلیم و تربیت اسلامی، سال بیستم، دوره جدید شماره ۱۵، ص ۷۲-۵۵.
- [۴]. بی‌خانی سروره (۱۳۹۱). «آسیب‌شناسی استفاده از ماهواره و تاثیر آن بر تضعیف بر بنیان خانواده». مدرسه علمیه حضرت فاطمه (س) شهرستان سقز.
- [۵]. پناهی، احمد (۱۳۹۲). «فرزندان و نقش آموزشی تربیتی والدین». پژوهشنامه حکمت اهل بیت (ع)، شماره اول، ص ۴۶-۳۱.
- [۶]. پیری، روضان و نعمتی، فاطمه و صیدی، محبوب (۱۳۹۲). «نگرش و گرایش مردم ایلام به کارکرد برنامه‌های شبکه‌های ماهواره‌ای» (مجموعه مقالات)، تهران: نشر علمی.
- [۷]. خامنه‌ای، آیت‌الله سیدعلی (۱۳۸۳). اجوبه الاستفتائات، س ۱۱۸۳ و ۱۲۱۵، ص.
- [۸]. دعا گوین، داوود (۱۳۸۴). تعامل پلیس و مردم، چاپ اول، تهران: موسسه انتشارات جام جم.
- [۹]. ساروخانی، باقر (۱۳۷۳). جامعه‌شناسی ارتباطات، تهران: انتشارات اطلاعات.
- [۱۰]. سعیدی، رحمان و کیا، علی اصغر (۱۳۸۵). نقش جهانی شدن و رسانه‌ها در هویت فرهنگی، تهران: انتشارات یاس.
- [۱۱]. شرفی، محمدرضا (۱۳۸۹). دنیای جوان، تهران: انتشارات آگاه.
- [۱۲]. طباطبایی، صادق (۱۳۷۷). طلوع ماهواره و افول ارزش‌ها (چاپ اول)، تهران: انتشارات اطلاعات.
- [۱۳]. فولادوند، محمدمهدی (۱۳۷۸). قران کریم، چاپ اول. تهران: نشر افست.
- [۱۴]. فیدر، جان (۱۳۸۰). جامعه‌اطلاعاتی. ترجمه علی رادباچو، عباس گیلوری. چاپ اول. تهران: نشر کتابدار.

اولین کنگره ملی روانشناسی خانواده گامی در ترسیم الگوی مطلوب خانواده

انجمن علمی روانشناسی خانواده ایران

دانشگاه چمران - اهواز، آبان ۹۳

- [۱۵]. لطف آبادی، حسن، روانشناسی رشد کاربردی نوجوانی و جوانی، تهران: سازمان ملی جوانان، (۱۳۷۹).
- [۱۶]. لیتل جان، استیفن، (۱۳۸۴)، نظریه های ارتباطات (چاپ اول، مترجمان، مرتضی نور بخش و اکبر میر حسنی، تهران : انتشارات جنگل.
- [۱۷]. ماهنامه نگرش راهبردی، شماره ۸۶ و ۸۵ آذر و دی ۸۶، ص ۳۵-۵۶.
- [۱۸]. محبی، محمود (۱۳۸۸). نقش ماهواره ها در سامانه های فضایی. ویژه نامه آشنایی با ماهواره ها.
- [۱۹]. ملکی تبار مجید (۱۳۸۶). «بررسی تاثیرات ماهواره بر باورها و ارزش های دینی عقیدتی جوانان». پورتال جامعه علوم انسانی
- [۲۰]. منادی، مرتضی (۱۳۸۵). جامعه شناسی خانواده، تهران: نشر دانژه.
- [۲۱]. هابرماس، یورگن (۱۳۸۴). نقد حوزه عمومی، ترجمه جمال محمد، چاپ اول، تهران، نشر نی
- [۲۲]. هفته نامه صبح صادق (۱۳۹۰). گسترش هدفمند شبکه های ماهواره های، شماره ۴۶۲، ص ۱۱
- [۲۳]. یعقوبی، طه (۱۳۹۱). «پژوهش ماهواره، اینترنت و رسالت حوزه ها». نشریه اندیش، سال نهم، حوزه ۳ و ۲، ص ۱۲-۲۱

[۲۴] Grbner, G., Gross, L., Morgan, M. and Signorielli, N (۱۹۸۰) "The Mainstreaming of America: Violence, Profile No. ۱۱," Journal of Communication ۳۰: ۱۰-۲۷.

[۲۵] Halak, Jacques. (۱۹۹۸). Education and globalization. EP. Newsletter, April - June. vol. xvi. no. ۲